

INGLIZ VA O‘ZBEK MAQOLLARIDAGI METAFORALAR

Xayitova Sevinch Yigitali Qizi

ChDPU A/F F 3-kurs talabasi

Asilbekhaitov3@gmail.com

+998991860809

Ilmiy rahbar: CHDPU ingliz tili o‘qituvchisi

Murodova E

ANNOTATSIYA . Maqolada ingliz va o‘zbek maqollarida uchraydigan metaforalarning mazmuniy xususiyatlari, ma’no ko‘chish jarayoni va obrazlilik darajasi tahlil qilindi. Tadqiqot davomida taqqoslov, semantik tahlil hamda kontekstual yondashuv metodlaridan foydalanildi. Ingliz va o‘zbek maqollaridagi metaforalar inson xarakteri, mehnat, tabiat, ijtimoiy munosabatlar kabi sohalarni tasvirlashda umumiyliklarni namoyon etishi ko‘rsatildi. Tahlil natijasida har ikki tildagi metaforalar milliy dunyoqarash, madaniy qadriyat va mentalitetni aks ettirishi aniqlandi.

Kalit so‘zlar: metafora, paremiologiya, ingliz maqollari, o‘zbek maqollari, semantika.

ANNOTATION. The article analyzes metaphorical expressions found in English and Uzbek proverbs, focusing on their semantic features, figurative meanings, and cultural implications. Comparative and contextual analysis methods were used. The study shows that metaphors in both languages reflect universal themes such as human character, labor, nature, and social relations. The findings indicate that metaphorical structures in English and Uzbek proverbs embody national worldview, cultural values, and collective mentality.

Keywords: metaphor, paremiology, English proverbs, Uzbek proverbs, semantics.

Maqollar xalqning asrlar davomida shakllangan hayot tajribasi, dunyoqarashi va tafakkurining mahsuli hisoblanadi. Maqollarda qo‘llaniladigan metaforalar esa mazmunga chuqur ma’no kiritadi, obrazlilik va ta’sirchanlikni kuchaytiradi. Ingliz va o‘zbek xalq og‘zaki ijodida metaforalar turlicha ifodalansa-da, ular umumiy semantik xususiyatlarga egadir. Metaforalarning til va madaniyatni bog‘lovchi vosita sifatidagi o‘rni ushbu tadqiqotning dolzarbligini oshiradi.

1. Metaforalarning maqollardagi funksiyasi

Maqollarda metafora ikki asosiy vazifani bajaradi:

1. Ma’noni kuchaytirish – murakkab fikrni qisqa, obrazli tarzda ifodalash.
2. Tajribani umumlashtirish – xalqning hayotiy kuzatuvlari asosida umumiy xulosa berish.

O‘zbek tilida:

“Oqil bilan o‘tirgan oqiladi” maqolida oqil so‘zi ma’naviy poklik va donolikning metaforik timsoli bo‘lib xizmat qiladi.

Ingliz tilida:

“Time is money” (Vaqt — bu pul) maqolida vaqt iqtisodiy qadriyat sifatida metafora vositasida talqin qilinadi.

2. Ingliz va o‘zbek maqollarida tabiat metaforalari

Tabiat hodisalari har ikki tilda metaforik timsol sifatida keng qo‘llanadi.

O‘zbek maqollaridan misollar:

Yomg'irdan keyin ko'k yoyiladi.

Bu yerda yomg'ir — tashvish, ko'k — umid ramzi.

O't bo'lmasa, tutun chiqmaydi.

O't — sabab; tutun — oqibat metaforasini anglatadi.

Ingliz maqollaridan misollar:

Every cloud has a silver lining.

Bulut — muammo, silver lining — undagi ijobiy imkoniyat.

Make hay while the sun shines.

Quyosh — qulay fursat, hay (pichan) — mehnat natijasi.

Bu misollar har ikki xalq dunyoqarashida tabiat voqealari hayotiy holatlarning metaforik timsoli sifatida namoyon bo'lishini ko'rsatadi.

3. Inson xarakteriga oid metaforalar

Har ikki tilda insonning ichki dunyosi ko'pincha hayvonlar, qushlar yoki predmetlar orqali tasvirlanadi.

O'zbek maqollarida:

Yomon otning tozisi yo'q.

Ot — xarakter metaforasi.

Qarg'a qarg'aning ko'zini cho'qimaydi.

Qarg'alar — ma'lum toifa yoki guruhga mansublik ramzi.

Ingliz maqollarida:

A barking dog seldom bites.

It — shovqinchi, lekin zarar yetkazmaydigan odam metaforasi. > Sevinch:

Still waters run deep.

Suvning "chuqurligi" — kamgap, ammo dono inson timsoli.

Bu metaforalar inson tabiatini tasvirlashda ramziy obrazlar universalligini ko'rsatadi.

4. Mehnat va ijtimoiy munosabatlarga doir metaforalar

O'zbek maqollarida:

Mehnat — baxt keltirar.

Mehnat — farovonlik metaforasi.

Boshing bilan ishla, qo‘ling bilan emas.

Bosh — tafakkur; qo‘l — kuch metaforasi.

Ingliz maqollarida:

No pain, no gain.

Og‘riq — mehnat; gain — muvaffaqiyat timsoli.

Actions speak louder than words.

Action (amal) — haqiqat; word (so‘z) — bo‘sh gap metaforasi sifatida talqin qilinadi.

5. Metaforalarning milliy mentalitetni aks ettirishi

O‘zbek maqollarida ko‘proq:oilaviy qadriyatlar,jamoaviylik,odob-axloq tushunchalari tasvirlanadi.

Ingliz maqollarida esa:individuallik,vaqtning qadriga yetish,shaxsiy javobgarlik kabi g‘oyalar metafora orqali ifodalanadi.

Shunga qaramay, metaforalarning asosiy semantik yadrosi universal bo‘lib, ikki xalqning tajribaviy tafakkurida o‘xshashliklarga ega.

XULOSA

Ingliz va o‘zbek maqollaridagi metaforalar har ikki xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari va tafakkur xususiyatlarini yoritishda muhim vosita hisoblanadi. Metaforalar orqali murakkab mazmunlar qisqa, obrazli va ta’sirchan shaklda ifodalanadi. Tahlil natijalariga ko‘ra, har ikki tilda metaforalar tabiat, mehnat, inson xarakteri va hayotiy tajriba asosida shakllangan umumiy timsollarni mujassamlashtiradi. Shu bilan birga, ular milliy madaniyatning o‘ziga xos jihatlarini ham aks ettiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Metaphors we live by. University of Chicago Press.
2. Mieder, W. (2004). Proverbs: A handbook. Greenwood Press.
3. Jo‘raqulov, U.H. (2020). Hududsiz jilva. O‘zbekiston nashriyoti.
4. Yusupova, D.N., & Mullaxo‘jayeva, K.D. (2023). Navoiy asarlarining xorijda o‘rganilishi.